29 Σεπτεμβρίου 2015

Κατάκτησα το μυστικό του Αγίου Όρους

/ Γενικά Θέματα

Θα ήταν εκ μέρους μου μεγάλη υπεροψία να πιστέψω ότι κατάκτησα το μυστικό του Αγίου Όρους, ότι μπήκα στην ουσία του, και είμαι έτοιμος να μυήσω και σας. Πρώτα-πρώτα, η ίδια η ιδέα της μυστικότητας δημιουργεί μια απόσταση ανάμεσα μας και σε ό,τι την αντιπροσωπεύει. Απόσταση ανάμεσα σε ό,τι είμαστε και σε ό,τι θα μπορούσαμε να γίνουμε, ανάμεσα στις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζει η μία και η άλλη ψυχή. Κι αν συμβαίνει οι εγκόσμιες ψυχές ν' αναγνωρίζονται εύκολα μεταξύ τους, όμως η απόσταση ανάμεσα σ' αυτές και στις άλλες που αφοσιώθηκαν στο Θεό είναι τεράστια. Δε μπορούμε ποτέ να πούμε ότι τις πλησιάσαμε αρκετά, ότι συλλάβαμε τον κανόνα της μυστικής τους ζωής, χωρίς να έχουμε δεχτεί τη χάρη της συμμετοχής μας σ' αυτήν.

Κάνω αύτη την προειδοποίηση, για ν' αποφύγω μία παρεξήγηση. Αν σας μιλούσε για το μυστικό του Αγίου Όρους ένας από τους ανθρώπους που τα ζουν καθημερινώς, που το έχουν κάμει μοναδικό βίωμα, η γλώσσα του θα ήταν διαφορετική από τη δική μου. Βέβαια, οι μοναχοί του Αγίου Ορούς ζουν μέσα στη μοναξιά, τρέφονται από τη μοναξιά, κι' όπως θα ιδούμε παρακάτω, ζουν για τον εαυτό τους. Μέσα στη μοναξιά βρίσκουν τη γαλήνη της ψυχής, την οποία και ο ελάχιστος εγκόσμιος θόρυβος διαταράσσει, θα ήταν λοιπόν κάπως δύσκολο, αν όχι

αδιανόητο, νάρθουν να κάμουν εδώ οι μοναχοί δημόσιες ομιλίες. Αλλά, κι’ αν υποθέσουμε ότι οι ομιλίες αυτές ήταν εφικτές, πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι θα είχαν μεταβληθεί σε μια μύηση, σε μια κατήχηση. Καθώς έχουν λυτρωθεί από τα ανθρώπινα πάθη, έχουν περιορισθεί στο ένα και μοναδικό πάθος της λατρείας του Χρίστου, θα μιλούσαν με την έξαρση του πιστού, που για να γίνει, κατανοητός έχει ανάγκη από την αντίστοιχη πίστη του ακροατή, θα πρέπει λοιπόν να φοβηθούμε ότι μια τέτοια ομιλία θα καταντούσε μονόλογος.

Εμείς καταλαβαινόμαστε μεταξύ μας, γιατί μιλούμε την ίδια γλώσσα. Έχουμε στραμμένες, σαν εγκόσμιοι άνθρωποι, τις κεραίες μας προς όλες τις μεριές, αναπνέουμε, θα ήθελα να πω, τα μυστικά της εγκόσμιας ζωής. Αλλά θα ήμαστε άραγε ικανοί, υπό τις συνθήκες αυτές να συλλάβουμε το ένα και μοναδικό μυστικό της οσιότητας και της αγιοσύνης, όπως το καλλιεργεί η μοναχική ζωή; Πρέπει να εξομολογηθώ ότι πολύ σκέφθηκα πριν γράψω το κείμενο τούτο. Καθώς διάβαζα μερικά βιβλία, που θα μου άνοιγαν το παράθυρο για να ιδώ, εγώ που βρίσκομαι απέξω τί υπάρχει ακριβώς από μέσα, διαισθανόμουν συγχρόνως πως για να είμαι βέβαιος για την κατάκτηση έπρεπε ν’ αποκτήσω μια καινούργια δράση. Χωρίς αυτή την δράση, οπλισμένος μόνο με τα εγκόσμια προσληπτικά μέσα, θα έβλεπα όχι ο,τι εκεί υπήρχε αλλά ό,τι θα ήθελα εγώ να υπάρχει. Δε μπορούμε παρά να είμαστε γεμάτοι αντιρρήσεις μπροστά στις ιδιότυπες, στις εντελώς ξένες για μας συνθήκες της μοναχικής ζωής. Η οριστική κατάκτηση του μυστικού γίνεται μόνο με τη βίωση. Οι αναχωρητές και οι άγιοι (που θα τους συναντήσουμε όχι μονάχα στις σκήτες αλλά και ανάμεσα στους μοναχούς) , το έχουν κάμει αναφαίρετο κτήμα τους.

Βρισκόμαστε σε μια εποχή, άλλωστε, ελάχιστα ή διόλου μυστικοπαθή, που καυχάται για το ρασιοναλισμό της. Θέλει να βλέπει καθαρά, να ενεργεί με ασφάλεια, μέσα σε περιγράμματα διαυγή. Υπεροπτική για τις κατακτήσεις της, δημιουργεί για τον εαυτό της μια καινούργια απομόνωση. Πιστεύει στις δικές της αλήθειες, τις τετράγωνες αλήθειες της επιστήμης, και απορρίπτει κάθε τι που δεν της μοιάζει και που δεν την υπηρετεί. Έχει στο ενεργητικό της μεγάλες επιτεύξεις, που μας καταπλήσσουν, που μας κάνουν δούλους του μεγαλείου τους. Αποβλέπει σε όλο και μεγαλύτερες, προς τις όποιες βαδίζει με ασφάλεια, υπολογίζοντας την κατάκτηση τους με το μέτρο του χρόνου. Δεν επαφίεται πια στην τύχη. Έπιασε την αρχή ενός νήματος και το ακολουθεί. Ξέρει σχεδόν από τα πριν την ημερομηνία που θα φτάσει στο ένα ή στο άλλο κρίσιμο σημείο. Ποτέ άλλοτε η ανθρωπότητα δεν άγγισε πραγματικότητες τόσο ζωντανές που την κάνουν να ξεπερνάει διαρκώς τον εαυτό της. Και ιδού ότι μέσα στην αυταρέσκεια και την υπεροψία της επίστεψε ότι επέρασε το φράγμα ανάμεσα στο γνωστό και στο άγνωστο, το φράγμα ανάμεσα στις ψυχές. Επίστεψε ότι δεν υπάρχει απόσταση από άνθρωπο σε

άνθρωπο, από βίωση σε βίωση. Έπλασε από την Επιστήμη μια θεότητα.

Το έτος 1963 εις τον ΑΘΩ εορτάσθηκε με μεγαλοπρέπεια η χιλιετηρίδα του Αγίου Όρους,
χίλια χρόνια από την ίδρυσιν της Μεγίστης Λαύρας.
Τότε εγένετο εις Άγιον Όρος η επίσκεψις του Οικουμενικού Πατριάρχου, κ.κ. Αθηναγόρα,
του τότε Βασιλέως Παύλου, του διαδόχου Κωνσταντίνου, και η εκ περάτων σύναξις της Οικουμενικής Ορθοδοξίας.

Γι’ αυτό το λόγο, νομίζω, ο εορτασμός της Χιλιετηρίδας του Αγίου Όρους ήταν μια αφορμή, μια ευκαιρία για κάποιες αναθεωρήσεις Αποτελούσε μια υπόμνηση. Μόνο με την έννοια αύτη η σημασία του εορτασμού μπορεί να αντικρισθεί σε μέγεθος ανάλογο με τις περιστάσεις. Αν δεν ήταν παρά μια ευκαιρία για πανηγυριώτικο θόρυβο, όπως ως ένα σημείο πιστεύθηκε τότε ο πανηγυρισμός θα ήταν κάτι περισσότερο από περιττός: Επιβλαβής. Και δεν πρέπει να έχουμε αμφιβολία ότι οι αναχωρητές και οι άγιοι του Αγίου Όρους έτσι τον είδαν στο βάθος της ψυχής τους. Αποκομμένοι καθώς είναι από τον κόσμο, βρίσκουν την αλήθεια τους μόνο μέσα σ’ αυτή τη μοναξιά. Και οι γιορτές σημαίνουν διακοπή, κατάργηση της μοναξιάς, άρα ανακοπή της επενέργειας της αλήθειας. Υπήρξαν πολλά βλέμματα εχθρικά προς το θόρυβο της εορτής. Αλλά πώς μπορούσε να γίνει διαφορετικά; Η υπόμνηση ότι πέρα από τις εγκόσμιες αλήθειες, υπάρχουν και βασιλεύουν οι άλλες, που δεν φαίνονται, που δε φωνάζουν, οι αλήθειες της ψυχής, η υπόμνηση γινόταν προς εμάς που βρισκόμαστε στην άλλη άκρη. Οι ταξιδιώτες της μοναξιάς του Αγίου Όρους έπρεπε να κάμουν αυτή τη θυσία για μας. Δεν τους την εζητήσαμε καν. Τους την επιβάλαμε.

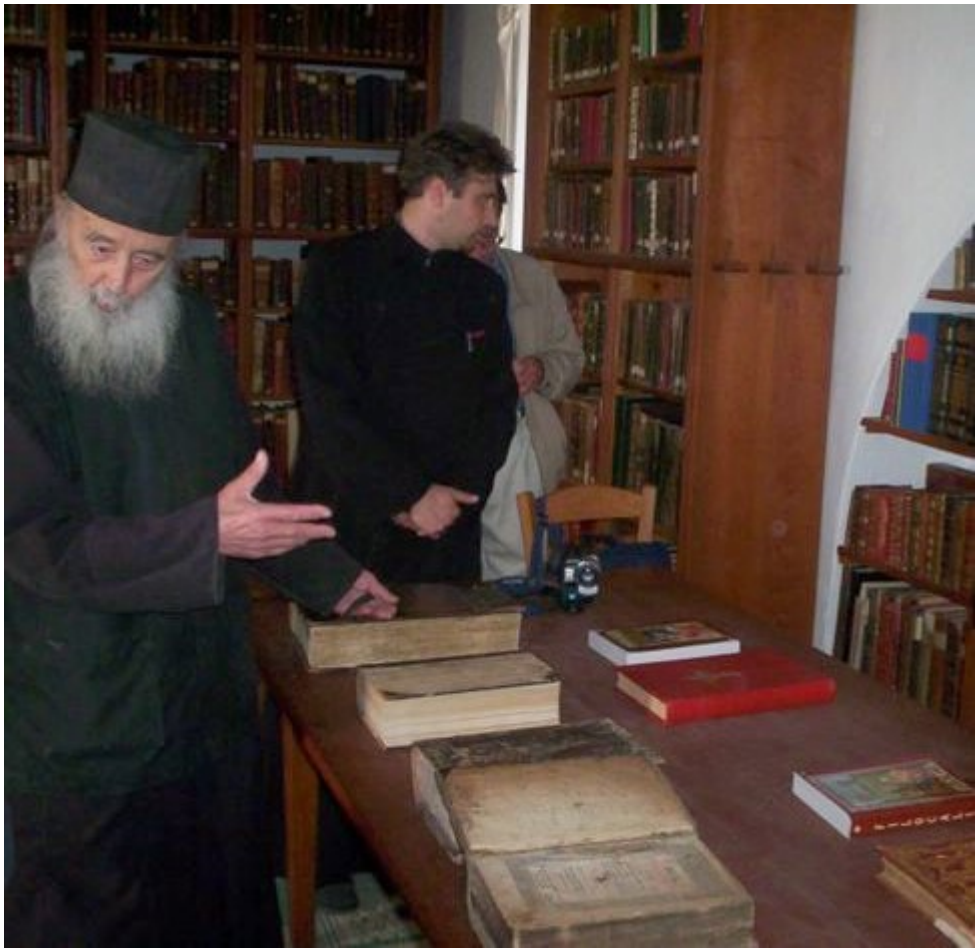
Χαρακτηριστικό είναι ότι το μυστικό του Αγίου Όρους αναζητήθηκε κατά κανόνα εκ των έξω από τους λογοτέχνες Γιατί υπάρχει εκεί μια επιφάνεια πολύ ελκυστική, που αποτελεί μια πρόκληση. Και είναι φυσικό, οι μη προετοιμασμένοι επισκέπτες να εντρυφούν στο θέλγητρο αυτής της επιφάνειας, όπου συναντούν αξίες κατανοητές, αξίες μιας προσιτής καθημερινότητας. Οι αξίες αυτές στα μάτια των συγγραφέων μπορούν να αναδειχθούν πρώτης γραμμής. Όπως είναι, λόγου χάρη, οι φυσικές καλλονές του Αγίου Όρους. Ό,τι καταπλήσσει πραγματικά τον ανειδοποίητο επισκέπτη είναι αυτή η οργιώδης βλάστηση, που αποτελεί ένα φαινόμενο σπάνιο στην Ελλάδα. Θα έλεγε κανείς ότι ο Θεός ευλόγησε αυτόν τον τόπο της μοναξιάς και του ησυχασμού. Ή, ότι ακριβώς από μια θεία επίνευση έγινε η εκλογή του. Υπάρχει μια μυστική επαφή, ένας άϋλος δεσμός ανάμεσα στην ομορφιά της εξωτερικής πραγματικότητας και στην ομορφιά της ψυχής. Ή μάλλον, η ομορφιά της φύσης μπορεί να είναι μια αφετηρία για την κατάκτηση της αληθινής πνευματικότητας. Εν τούτοις, όπως οι μοναχοί καταλήγουν ν’ απομονωθούν στον εαυτό τους και ν’ αποκοπούν από το αρχέτυπο μυστικό της φύσης, έτσι και οι κοσμικοί επισκέπτες αντίθετα κυριαρχούνται ολόκληροι από τις εξωτερικές ομορφιές, από τις χαρές της φυσικής ζωής, χωρίς να προχωρήσουν ούτε ένα βήμα στην κατάκτηση του μυστικού της ψυχής των αναχωρητών. Πηγαίνουν στο Αγιον Όρος και απομένουν μόνοι. Η καλλονή της φύσης που θα μπορούσε να γίνει ένας πρώτος αναβαθμός μυήσεως, παραμένει μια απλή χαρά των αισθήσεων. Μόνον ένας Παπαδιαμάντης θα μπορούσε να μας περιγράψει αυτές τις καλλονές και να μας κάμει ν’ ακούσουμε πίσω από τις φωνές της φύσης, από το

αέρι που φυσάει μέσα στα φύλλα, από το κελάηδημα των πουλιών και το βόμβο των μελισσών, την ίδια τη φωνή του Θεού. Ο Παπαδιαμάντης επήγε πράγματι νέος ακόμη, στο Άγιον Όρος, αλλά γρήγορα το εγκατέλειψε. Αν το είχε επιστρεφθεί σε ώριμη ηλικία, θα μπορούσε να μας είχε δώσει το βιβλίο ενός κοσμικού που ανακαλύπτει τον εαυτό του μέσα στα μακρινά και τί απόκοσμα.

Αλλά δεν είναι μόνο η φύση που αποτελεί την εκπληκτικής μαγείας επιφάνεια του Αγίου Όρους. Όλα εκεί προσφέρουν στην δράση, ένα θέαμα πολλαπλής γραφικότητας, επάνω στην οποία ο χρόνος έχει εναποθέσει την υποβλητική του σφραγίδα. Οι μονές οι ίδιες, σαν αρχιτεκτονικά κτίσματα, μοιάζουν σαν ένα μνημείο άφθαρτης ομορφιάς ανάμεσα στους αιώνες. Τεράστιες αετοφωλιές οι πιό πολλές, όπου έχουν κουρνιάσει οι ξεμοναχιασμένες ψυχές. Κι’ όταν μπεις μέσα, ευχαριστείς το Θεό που σου έδωσε όραση για να βλέπεις. Δεν είμαι αρμόδιος να μιλήσω για την αρχιτεκτονική των μοναστηριών και για την ιστορία τους. Άλλωστε, θα μας έπαιρνε πολύ χρόνο, αν θέλαμε να ψάξουμε το θέμα μέσα στα αρμόδια βιβλία. Εδώ μιλώ μόνο για τον ανειδοποίητο επισκέπτη, εκείνον που πάει, καλή τη πίστει, να ανακαλύψει το μυστικό του Αγίου Όρους σ’ αυτές τις γραφικότητες, χωρίς να υποπτεύεται πόσο βρίσκεται μακριά απ’ αυτές. Μιλώ ιδιαίτερα για τον ειδικευμένο συγγραφέα, που πλησιάζει το όρος σαν συγγραφέας. Μόνο ένας πιστεύων θα έφθανε στην άκρη.

Εννοώ, θα μπορούσε να χαρεί την ίδια την ατμόσφαιρα του μυστικού, γιατί οι συγγραφείς παρ’ όλη την τρομερή διαίσθηση τους στέκονται μόνο στο χείλος του Δε θα ήθελα να πω ότι γι’ αυτό είναι περιττοί ή μας γίνονται αδιάφοροι. Ίσα – ίσα, συμβαίνει να ικανοποιούν περιέργειές μας οξύτατες, να μας διεγείρουν και σε πολλές περιπτώσεις να προκαλούν το θαυμασμό μας. Πολλοί δικοί μας, από τον Ζαχαρία Παπαντωνίου ως τον Γιώργο Θεοτοκά, μας έδωσαν σελίδες όχι μόνο περίτεχνα γραμμένες, αλλά σε πολλές περιπτώσεις αληθινά αποκαλυπτικές. Προτιμώ όμως αυτή τη στιγμή, για να μην πέσω σε πολύ γνωστά κείμενα, να σταθώ σ’ έναν ξένον, έναν Γάλλο, τον Jean Bies, που θέλησε να εξερευνήσει τα μυστήρια, (όχι τα μυστικά) του Αγίου Όρους. Η σίγουρη πείρα του από μια επίμονη έρευνα τον κάνει τρομερά εύγλωττο. Ακούστε ένα απόσπασμα:

«Έγινε πολλές φορές λόγος για την έλλειψη σεβασμού που δείχνουν οι Αγιορείτες προς τις βιβλιοθήκες τους. Αυτό δεν συμβαίνει πια σήμερα. Πρέπει πολύ να επιμείνεις, να παρακαλέσεις, να ικετεύσεις για να σου τις ανοίξουν. Και δεν ήταν ο καιρός που μας έλειψε για να ερευνήσουμε ό,τι υπήρχε, αλλά η παρουσία του

βιβλιοθηκάριου που πάντα μας άφηνε να μείνουμε πολύ λιγότερο απ’ όσο θα θέλαμε. Και δεν μας άφησε ν’ αγγίσουμε τίποτα.

»Σε μερικά σημεία, όπως το είπα ήδη, βασιλεύει η σκόνη και η αταξία. Οι στοίβες γκρεμίζονται. Τα βιβλία σκορπίζονται, διαλύονται ή σαπίζουν. Αλλά κατά κανόνα είναι τακτοποιημένα, ξεσκονισμένα, βιβλιοδετημένα, καταγραμμένα σε καταλόγους. Στη διαδρομή των αιώνων, εν τούτοις, πολλά απ’ αυτά τα βιβλία χάθηκαν για πάντα. Οι Τούρκοι επήραν όσα μπόρεσαν. Πολλά προσφέρθηκαν σε πρίγκιπες ή σε επισκέπτες επίσημους. Ταξιδιώτες έκοψαν με το μαχαίρι, έσκισαν, έκλεψαν σελίδες, κεφάλαια, τόμους ολόκληρους. Τα σκουλήκια βρήκαν τροφή. Κατηγορούν ακόμη τους Αγιορείτες ότι ένα μεγάλο μέρος το πούλησαν για χαρτί με την οκά, ή, για να ζεσταθούν το χειμώνα, πως τόκαψαν στο τζάκι».

Δεν ξέρω ως ποιό σημείο η εικόνα αυτή είναι αυθεντική, αλλά οπωσδήποτε προκαλεί θλίψη και ανησυχία. Όσο σκεφτόμαστε ότι οι Αγιορείτες λιγοστεύουν, ώστε να μη μπορούν ν’ ανταποκριθούν και στα καθήκοντα της συντήρησης των πελώριων αυτών μουσείων, τόσο ρωτιόμαστε και ποιά μέτρα είναι έτοιμο να πάρει το κράτος για να προστατέψει και να αξιοποιήσει τους θησαυρούς. Αλλά πρέπει να δώσω ακόμη ένα δείγμα των πνευματικών δραστηριοτήτων που ξύπνησε το Άγιον Όρος στον Γάλλο συγγραφέα:

«Όσο για το ζήτημα, λέει, των πιθανών θησαυρών της Αρχαιότητας μέσα στα υπόγεια του Αγίου Όρους που οι ουμανιστές τους θεωρούν για πάντα χαμένους, φαίνεται σχεδόν βέβαιο, πρώτα ότι ένα μέρος τους, έστω και μικρό, βρίσκεται πραγματικά εκεί. Δεύτερον, ότι οι αιώνες, αυτοί οι ποντικοί της αιωνιότητας, ή και οι ίδιοι οι ποντικοί έφαγαν το μεγαλύτερο μέρος, ή το μικραίνουν κάθε μέρα περισσότερο.

»Οι σχολιαστές και οι γραμματικοί του Βυζαντίου εμπιστεύθηκαν στον Άθω αυτή την παρακαταθήκη για να την προφυλάξουν από την απειλή του εχθρού. Ήταν μια πράξη φρονήσεως αλλά και ατυχίας. Οι μοναχοί αντίκρισαν πάντοτε τα έργα αυτά του παγανισμού σαν έργα του σατανισμού και τα θεωρούν ακόμη τώρα σαν προϊόντα πολυτέλειας και αργοσχολίας, που απομακρύνουν από το Θεό, κολακεύουν το πνεύμα, ευνοούν την πολυμάθεια, αλλά είναι ανίκανα να σώσουν την ψυχή».

Οι καταγγελίες αυτές, φυσικά μας αναστατώνουν. Αλλά τώρα δεν πρόκειται γι’ αυτό. Θέλω να πω ότι όταν διαβάζουμε τα έργα των συγγραφέων αυτών, απολαμβάνουμε την ατμόσφαιρα του Αγίου Όρους, πληροφορούμεθα μερικά από τα «μυστήρια» του, ικανοποιούμε περιέργειες μας που αφορούν εξωτερικές πραγματικότητες. Αλλά για ό,τι αποτελεί τό μυστικό του, θέλω να πω το λόγο της

ύπαρξης του και της επιβολής του, που είναι η ίδια η ουσία του μοναχισμού, δεν έχουμε παρά μόνο μακρινές, δυσδιάκριτες ενδείξεις. Απομένουμε ξένοι, σε ό,τι ένας πραγματικός επισκέπτης θα επιθυμούσε πρώτα-πρώτα να μυηθεί. Φαίνεται, ότι όλα τα πράγματα του κόσμου που διαθέτουν μιαν άξια βάθους, έχουν πάντοτε τον τρόπο να μας παραπλανούν με μια λάμψη επιφάνειας. Και όπως είπαμε ήδη, η επιφάνεια που παρουσιάζει τό Άγιον Όρος είναι από άπειρες απόψεις ανέκφραστα ελκυστική. Η ταξιδιωτική μας λογοτεχνία της έχει αφιερώσει σελίδες από τις πιό δυνατές, τις πιό συναρπαστικές. Ανάφερα παραπάνω δυό ονόματα, του Παπαντωνίου και του Θεοτοκά, και θα ήθελα να προσθέσω τώρα τον Κώστα Ουράνη. Ο θαυμάσιος αυτός ποιητής περιπλανήθηκε στο ιερό βουνό, αναζητώντας κι’ εκεί το ίδιο το δικό του προσωπικό όραμα, που το βρήκε ενσαρκωμένο πάνω σε ό,τι μπορούσε η ματιά του ν’ αγκαλιάσει. Μας μαγεύει με τις περιγραφές του. Αλλά η μαγεία απομένει η ίδια με εκείνη που νιώθουμε διαβάζοντας το ταξίδι του στην Ιταλία. Η ιδιαιτερότητα του Άγ. Όρους βρίσκεται εντελώς αλλού. Το διαισθάνθηκε ο Ουράνης με την οξεία του αίσθηση, αλλά του έλειψε και η διάθεση και η δυνατότητα να το ανακαλύψει.

Θα μπορούσα να προστρέξω σε πολλές ανάλογες περιπτώσεις αλλά έφερα σαν τυπικό παράδειγμα τον Κώστα Ουράνη, τον όποιο ιδιαίτερα αγαπώ και τιμώ. Το Άγιον Όρος, χωρίς να παύει να είναι μια περιπλάνηση, είναι προπάντων και κατά κύριο λόγο μια διείσδυση. Αν δεν το ιδούμε εκ των ένδον, το μυστικό του θα μας έχει διαφύγει. Και πάλι, αν θα λέγαμε, ότι σαν άνθρωποι κοσμικοί το συλλάβαμε ολόκληρο δε θα είμαστε σύμφωνοι με την αλήθεια. Απλώς θα είχαμε αναπνεύσει την παρουσία του. Υπάρχουν πολλοί βαθμοί μυήσεως, που το τελευταίο τους σκαλί, το πιο υψηλό είναι και το πιο απόκρημνο. Φτάνει να συλλογιστούμε τους ερημίτες εκείνους που ζουν στο φρικτό Καρούλι, μέσα σε τρύπες, πάνω από ένα φοβερό γκρεμνό, με παξιμάδια και νερό που τους τα κατεβάζουν με σκοινιά. Μέσα σ’ αυτή τη στέρηση και τη μοναξιά αναζητούν την έσχατη έννοια της θεότητας. Πώς εμείς θα μπορούσαμε να την προσεγγίσουμε αλλιώς, παρά μόνο με τη φαντασία; Ο βαθμός του βιώματος είναι αποφασιστικός σε ο,τι άφορα το βαθμό της μυήσεως. Θα πρέπει να απορρίψει κανείς ένα μέρος τουλάχιστον από τον κοσμικό εαυτό του, για να μπορέσει να δεχτεί την ακτινοβολία ενός τέτοιου μηνύματος

Αλλά, ας μην απατόμεθα, για μια τέτοια αποδοχή χρειάζεται και προδιάθεση. Δεν είναι όλες οι ψυχές προετοιμασμένες για να δεχτούν το δώρο. Εκείνος στον οποίο τρέχει ο νους μου αυτή τη στιγμή είναι ο Τάκης Παπατσώνης, για τον οποίο μπορούμε να είμαστε σίγουροι, από την ίδια την υφή της ποίησης του, ότι ήταν πλασμένος για να αγγίσει με ζεστό χέρι το μυστικό του Αγίου Όρους. Επήγε εκεί πριν τριάντα έξη χρόνια, κι' έμεινε αρκετούς μήνες για να κάμει, όπως ο ίδιος την χαρακτηρίζει, την άσκηση του. Δεν πήγε, δηλαδή, σαν ταξιδιώτης, για να δώσει διέξοδο στην ανία του, αλλά σαν κοσμοκαλόγερος, για να χρησιμοποιήσω έναν τίτλο που έχει απονεμηθεί κατ' αποκλειστικότητα στον Παπαδιαμάντη. Διαβάζοντας όμως την «Ά σ κ η σ η» του Παπατσώνη, σκεπτόμουν πόσο δίκιο θα ήταν να τους μοιράσουμε τον τίτλο! Χαρακτηριστικό είναι ότι το χειρόγραφο του οδοιπορικού του, γραμμένου με ρυθμό ημερολογίου χωρίς ημερομηνίες, ο Παπατσώνης το κράτησε τριανταπέντε ολόκληρα χρόνια μέσα στο συρτάρι του και μόνο τώρα, με την ευκαιρία του εορτασμού της χιλιετηρίδας, το έδωσε να δημοσιευθεί. Δεν είναι κι' αυτό μια ένδειξη της εσωτερικής αξίας αυτής της εξομολόγησης; Ο Παπατσώνης δε θέλησε να χρησιμοποιήσει το ταξίδι του στο Άγιον Όρος σαν συγγραφέας, που γυρεύει ευκαιρίες και θέματα, αλλά σαν ένας άνθρωπος που μιλάει με τον εαυτό του, που καταγράφει τους στοχασμούς και τα

συναισθήματα του για να τα ισορροπήσει και να τα αξιοποιήσει μέσα του, δίνοντας τους διέξοδο.

Αξίζει να σταθούμε κάπως περισσότερο στην περίπτωση Παπατσώνη, γιατί είναι εκείνη που βρίσκεται πιό κοντά και στη δική μας νόηση. Μαζί του, δεν κινδυνεύουμε να χαθούμε. Άλλωστε αποτελεί ένα σκαλί, για να επιχειρήσουμε να κατανοήσουμε πιό βαθιά τη σημασία του μυστικού που γυρεύουμε, αφού, όπως είπαμε ήδη, η κατάκτηση του, χωρίς μια μακριά βιωματική προετοιμασία, είναι ανέφικτη. Ο Παπατσώνης πηγαίνει στο Άγιον Όρος, κουβαλώντας μαζί του όλες τις συνήθειες της σκέψης ενός κοσμικού, που δεν είναι διόλου διατεθειμένος να εγκαταλείψει τα εγκόσμια. Αλλά που είναι μολαταύτα γεμάτος από τη δίψα να προχωρήσει πέρα απ' αυτά, για να βρει τις συναρτήσεις εκείνες χάρη στις όποιες τα ίδια τα εγκόσμια αποκτούν ένα μεταφυσικό βάρος. Ή μάλλον, χάνουν το βάρος τους μέσα στη μυστική έκσταση. Θάθελα ν' ακούσετε, ένα κομμάτι από τό σχόλιο του σχετικά με τις συζητήσεις του με τον Πάτερ-Λέοντα, για να ιδείτε με ποιόν τρόπο η θεία χάρη μπορεί να εμποτίζει τους εγκόσμιους διαλογισμούς του:

«Στις γωνιές, κάτου από τα κυπαρίσσια, το τσουχτερό τό αεράκι στον πρωινό τον ήλιο, κατά μόνας με τη σκιά ενού γέροντα, τις λες τις ιδέες αστραπηδόν. Διαξιφίζεσαι σα νάτανε το επάγγελμα σου, πολεμιστής μονομάχος. Άλλο είναι να τους γράφεις αυτούς τους διαλογισμούς. Σήμερα ήτανε τί άλλο μπορούσε νάναι, τα Ερωτικά. Χτες ήτανε τ' Ασκητικά, οι Πράξεις οι Ασκητικές. Σήμερα ήτανε τα Ερωτικά, που ζήτησα να του τα φέρω σαν εξάρτηση του Ασκητισμού. Θέλησα να του εμφανίσω τον Ασκητισμό που κλείνουν ή που μπορεί να κλείνουν ή που πρέπει να κλείνουν ετούτα τα Ερωτικά! Τόχω μέσα μου πάντα με τέτοιο όμμα να βλέπω προς τους έρωτες. Τό ίδιο είμαι έτοιμος να προσκυνήσω δυο μάτια ερωτευμένα όσο έναν Ευαγγελισμό. Με το ίδιο λιβάνι λιβανίζω και τα δυο. Τα ίδια μαστίγια με οδηγάνε σε τούτα τα συναισθήματα. Κι' έπειτα του προσδίνω μια τέτοια σοβαρότητα, όχι του έρωτα, γιατί δεν έχει εδώ να λατρεύεις έννοιες αφαιρεμένες (αλίμονο να καταντήσει κανένας να λατρεύει τέτοια γεννήματα κουτοπόνηρα) , όχι, δόξα σοι ο Θεός του έρωτα, αλλά στην κάθε περίσταση, το φτερωτό το πρόσωπο του ονείρου, αλλά τις ώρες τις βαθιές, που κάθε φράση αντλιέται σαν από πηγάδι πρωτοφανέρωτο, και απ' τα έγκατα της γης, ν' αναβλύσει είτε προς τ' άστρα, είτε προς το στερέωμα της ημέρας. Λες και κάθε φράση και κάθε βηματισιά είναι από το ύ δ ω ρ ζ ώ ν που αποκαλύφτηκε σε γυναίκα το πρώτο, γυναίκα νεροφόρα. Σε τούτες τις στιγμές δίνω την οφειλόμενη λατρεία κι‡ έχει την ίδια ουσία πούχει η λατρεία προς τα μυστήρια. Ερωτική είναι η λειτουργία, που καταλήγει όλο με άφατη και αύξουσα ηδονή προς την μετάληψη. Ερωτικό μη δεν είναι το Μέγα Κοινωνικό του Μεγάλου Σαββάτου, το Σιγησάτω πάσα σαρξ βροτεία και στήτω μετά φόβου και τρόμου και μηδέν γήϊνον εν εαυτή λογιζέσθω,

ιδού γάρ έρχεται ο Βασιλεύς των Αγγέλων. Τίποτα γήινου λογισμού δεν έχει ο έρωτας εκείνος που βγαίνοντας από τα βαθύτατα των φρεάτων-γίνεται λήρος κι' έκσταση και μανία θειότατη».

Ξεχώρισα μέσα σε πολλά άλλα βιβλία την «"Άσκηση» του Παπατσώνη γιατί αυτή νομίζω περισσότερο από κάθε άλλο μας ανοίγει την πόρτα για να μπούμε στον προθάλαμο του μυστικού. Πριν επιχειρήσουμε ν' αγγίσουμε την καυτή ουσία του αγιορείτικου μοναχισμού, πριν φτάσουμε στα λόγια εκείνα που την εκφράζουν άμεσα σα βίωμα προσωπικό, ήταν ανάγκη ν' ακουμπήσουμε πάνω στην πείρα ενός κοσμικού, που όμως η ψυχή του κλείνει μέσα της όλους τους σπόρους της μυστικότητας. Η μοναξιά του Τάκη Παπατσώνη είναι γεμάτη από τα δράματα της θεότητας. Δεν ήταν προορισμένος ν' αφοσιωθεί σ' αυτά, νά γίνει καλόγερος στο Άγιον Όρος. Αλλά το παράδειγμα του, για μας τους κοσμικούς που ποτέ δε θ' αγγίσουμε τις κλειστές χαρές του μοναχικού βιώματος, είναι αναγκαίο, για να μπορέσουμε να τις μαντεύσουμε. Όταν ο Παπατσώνης θέλει να βάλει μέσα στην άσκηση του την αγιορείτικη, το προσωπικό του βίωμα του έρωτα και της γυναίκας, όταν επιχειρεί να πείσει το συνομιλητή του τον Πάτερ – Λέοντα για την ταύτιση που κάνει στην άσκηση του την ερωτική και την άσκηση της αγιορείτικης μοναξιάς, ξέρουμε ότι απομακρύνεται από μας χωρίς τουλάχιστον να μπορεί να πλησιάζει τον Πάτερ – Λέοντα. Για τον αγιορείτη μοναχό δεν υπάρχει άλλη γυναίκα έκτος από την Πανάχραντη παρθένα, την Παναγιά. Όλες οι άλλες, χωρίς εξαίρεση, είναι εκ του πονηρού. Και η άποψη του Παπατσώνη δε μπορεί να θεωρηθεί παρά σαν ένας βέβηλος συμβιβασμός. Εμείς όμως που ζούμε μέσα στον κόσμο, ξέρουμε πολύ καλλίτερα και μπορούμε να εκτιμήσουμε στην αξία της αυτή την άποψη. Η αλήθεια της ζωής στην οποία πιστεύουμε και προς την οποία αποβλέπουμε βρίσκεται προς αυτή την κατεύθυνση και δε χρειάζεται να κάνουμε παρά ένα μόνο βήμα για να βρεθούμε μέσα στο κλίμα της, μέσα στη θερμή, την ευεργετική της ατμόσφαιρα. Είναι σαν ένα μυστικό παράθυρο, για να πάρουμε αναπνοή. Πώς τελειώνει το βιβλίο; Ο συγγραφέας κάνει τον απολογισμό του, με μια φράση: «Τί μου απόμεινε; Μια χάρη αμυδρή από το περιβόλι της Παναγίας, κάτι δυό λουλουδάκια του περιβολιού της, μια χάρη ελαφριά και τίποτ' άλλο. Μια χάρη μόλις αισθητή και όλα τα λόγια τ' ανάστατα, που βγήκαν ασυνάρτητα από τη φυσούνα του Άθωνα του Γίγαντα, προφητικά, διδαχτικά, όλα μια ετοιμασία για το μ ε γάλο διάβα».

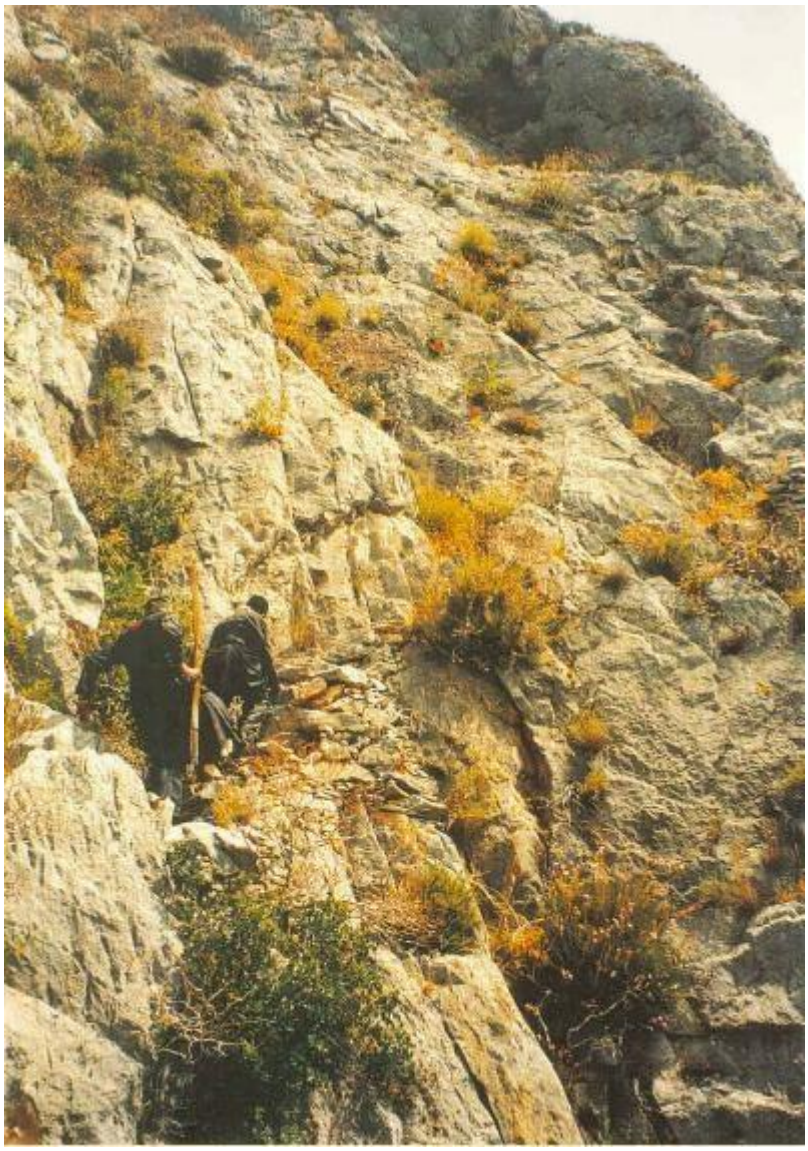
Σταματώ σ' αυτόν τον αποκαλυπτικό λόγο. Τί άλλο είναι η ουσία του μοναχισμού παρά η άσκηση, η προετοιμασία για το μεγάλο πέρασμα από τη φθαρτή και πρόσκαιρη ζωή, στην αιώνια και την άφθαρτη; Πρέπει να σε αναταράζει κάτι απ' αυτά τα μεγάλα ερωτήματα του πούθε ερχόμαστε και που πάμε, για να χρησιμοποιήσεις το ρίγος της αναταραχής σαν ένα πρώτο εφόδιο εισόδου στο

μυστικό του Αγίου Όρους. Την ημέρα της μεγάλης γιορτής της Χιλιετηρίδας στο Πρωτάτο, ο νέος φίλος μου Μανώλης Ρούνης, πολύ εντριβής εις τα του Όρους, μου σύστησε, έτσι φευγαλέα, έναν καλόγερο, τον Θεόκλητο Διονυσιάτη, που ως εκείνη τη στιγμή αγνοούσα το ρόλο του σαν συγγραφέα. Λυπάμαι που έτσι έχασα την ευκαιρία να έχω μαζί του μια εποικοδομητική συνομιλία. Αλλά την πραγματοποίησα νοερά, όταν αργότερα διάβασα το «Μεταξύ ουρανού και γης», βιβλίο μοναδικό, που θέλει να φέρει κι' εμάς τους κοσμικούς κοντά στην καυτή ουσία του αγιορείτικου μοναχισμού. Εδώ θ' αντικρύσουμε κατάματα αυτή την ουσία και θα δούμε ως ποιο σημείο μπορούμε τουλάχιστον να την κατανοήσουμε.

Δεν μπορούμε (επαναλαμβάνω) να αποβλέπουμε στην ολοκληρωτική κατάκτηση, γιατί αυτή θα σήμαινε ταύτιση, που είναι αδιανόητη χωρίς την επίσης ολοκληρωτική αφιέρωση στο μοναχικό ιδεώδες. Οι άνθρωποι οι κατεχόμενοι από τη Χάρη, εκείνοι δηλαδή που έχουν ενσωματωθεί στη θεϊκή ουσία ώστε να βρίσκονται πια πέραν του κόσμου τούτου, είναι φυσικό να μιλούν μια γλώσσα ενοραματική που αποκρίνεται σ' αυτές τις εσωτερικές διεργασίες τις οποίες έχουν υποστεί. Μια γλώσσα τόσο πλήρη σε ζέστα ψυχής και σε βάθος ιδανικού, όσο πιό δύσκολα είναι προσιτή σε κείνους που δε μπορούν να εγκύψουν σε ανάλογο βάθος. Γι' αυτό, πολύ σοφά ο συγγραφέας βάζει συνομιλητές των μοναχών που υπερασπίζονται το ιδεώδες τους, κα' αρχήν έναν θεολόγο (που μπορεί να φτάσει σ' ένα κάποιον βαθμό μυήσεως) και ύστερα ένα Δικηγόρο, που το πνεύμα του είναι φτιαγμένο από λογική και διανόηση, ώστε κι' όταν ακόμη αισθάνεται την παρουσία του ιδανικού να μη μπορεί να το προσεγγίσει.

Ας προσπαθήσουμε, εμείς τουλάχιστον στην έρευνα μας αυτή, να μη σταθούμε εντελώς άτυχοι σαν τον δικηγόρο. Αν πραγματικά επιτύχουμε κάποια συμφιλίωση, θα πει ότι ο καιρός μας δεν επήγε μάταιος. Ιδού πως ο συγγραφέας περιγράφει τη ζωή των ερημιτών, οι όποιοι είναι οι πιό αξιοθαύμαστοι φορείς του μοναχικού ιδανικού: «Οι ερημίται, λέγει, κατανέμουν τον χρόνον των εις προσευχήν και εργόχειρον. Σκαλίζουν επί σκληρού ξύλου Εσταυρωμένους και δίδουν, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία των, Θεός οίδε, μίαν τοιαύτην έκφρασιν πόνου εις το γεγλυμένον πρόσωπον του Κυρίου και τοιαύτην κίνησιν εις το σώμα του, ώστε να μην ημπορεί να τον βλέπει κανείς άνευ δακρύων.,. Οι ερημίται διαβιούν ως τα αλληγορούμενα πετεινά του ουρανού, μη σπείροντα, μη θερίζοντα, μηδέ συνάγοντα εις αποθήκας. Ο Κύριος εστίν ο τροφεύς αυτών. Είναι ωραίαι αι αμφιέσεις των, υπέρ τα κρίνα του αγρού διότι είναι ενδεδυμένοι τον Χ ρ ι στόν και κοσμούνται δι' αρετών και αφανών φωτοστέφανων. Έχουν περιορίσει τας ανάγκας των εις το ελάχιστον, ώστε να είναι υπό πάντων ελεύθεροι. Έμαθον να είναι σοφοί εκ της λιτότατης ζωής των, ταπεινοί το φρόνημα». Αυτή η αποκοπή, πλήρης και οριστική, από ό,τι θα ονομάζαμε ματαιότητα της ζωής, είναι ό,τι δυσκολότερα θα

μπορούσαμε να συλλάβουμε, εμείς που ζούμε μέσα σ’ αυτή τη ματαιότητα και τη δοξολογούμε. Για τον ερημίτη όμως, η ματαιότητα αυτή είναι περισσότερο αποκρουστική, όσο βαθύτερα κατέχεται από το όραμα μιας άλλης ζωής, που το ύψος της και η τελειότητά της κατανικούν την εφημερότητα. Ιδού τώρα, πως ο Θεόκλητος Διονυσιάτης συναρτά μια δύσκολη και τραχεία ζωή με μια εξαγνισμένη ψυχή:

«Όπως ο Ασκητισμός, ούτω και αι κατοικίαι των Ερημιτών έχουν την ιδιορρυθμίαν των. Αι καλύβαι αύται δεν έχουν τίποτε το κοινόν με τα χωρικά σπίτια της Ελλάδος. Εις την σύλληψιν του σχεδίου των υπάρχει μία πρωτόγονος εκκεντρικότης. Φθάνει μία ρωγμή ή μία προεξοχή επί βράχου διά να αποτελέσουν ιδεώδες ο ι κ ό π ε δ ο ν διά τον Ερημίτην. Προσφυώς τας ονομάζουν αετοφωλιές,

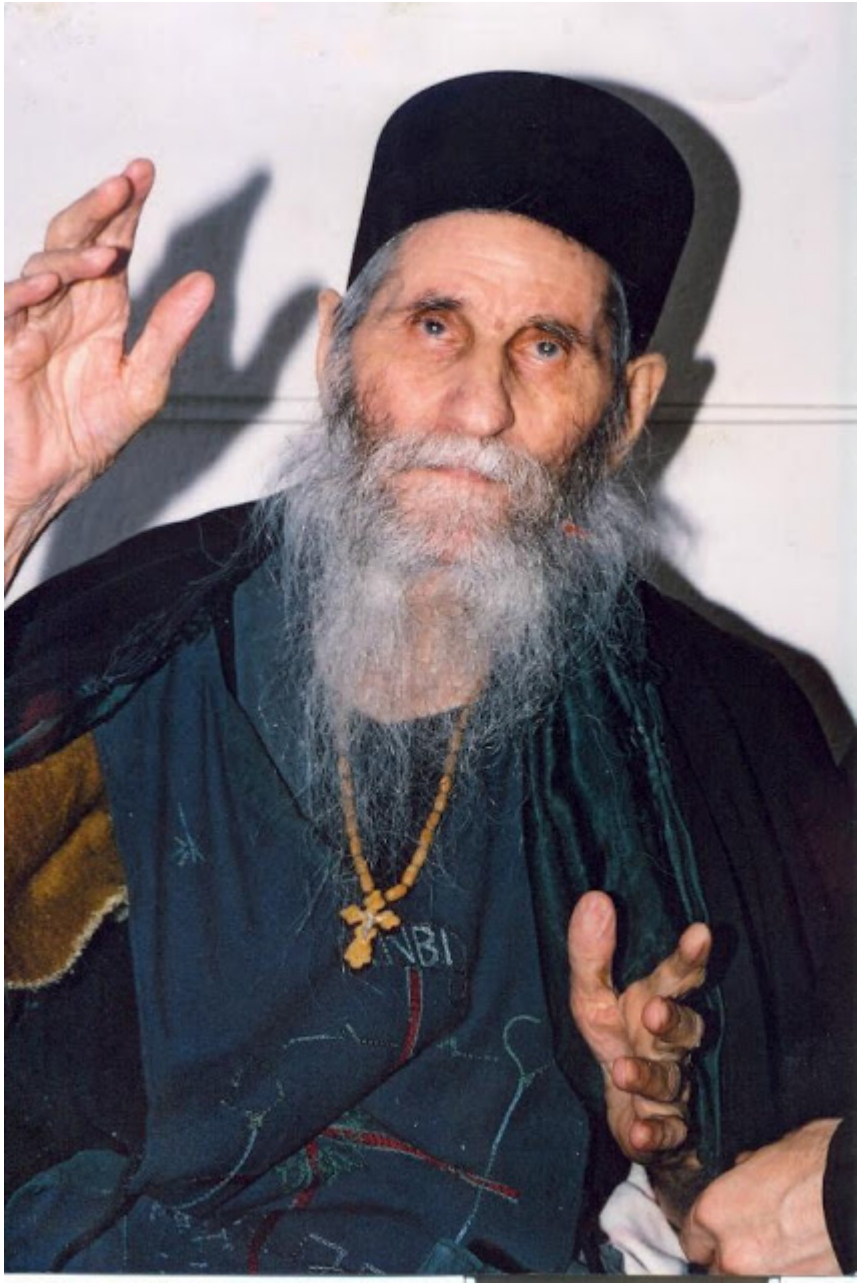
Κτίζονται δε με πνεύμα τραχείας αρχιτεκτονικής, όπως ακριβώς είναι και ο Ασκητισμός. Ματαίως θ’; αναζητήσει κανείς εις αυτάς την άνεσιν. Πολλά έχουν γραφεί διά τας καλύβας, άλλ’ αμφιβάλλω άν ελέχθη όλη η αλήθεια, διότι η νοοτροπία των Ερημιτών που τας έκτισαν είναι εις ημάς απροσπέλαστος. Προ παντός δεν ακολουθεί την λογικήν. Η ευθεία διά τους Ερημίτας δεν είναι η συντομωτέρα οδός. Προτιμούν, αίφνης, να αναρριχώνται, παρά να βαδίζουν επί βατών ατραπών. Δεν είναι ριψοκίνδυνοι, δεν είναι οπαδοί του δόγματος ζ ή ν επικινδύνως, αλλά θεωρούν τον κίνδυνον ως στοιχείον ηθικής προαγωγής. Ο κατερχόμενος εις αυτάς τη βοηθεία αλύσεων, διά πρώτην φοράν, φρικιά επί πολλά έτη και επί τη αναμνήσει μόνη».

Το μόνο ασφαλώς που δε μπορούμε να γυρέψουμε σ’ αυτή την κατάσταση του πνεύματος είναι η λογική. Η διαρκής προτροπή που ακούμε μέσα στην εγκόσμια ζωή: «λογικεύσου!» για να επαναφέρει στον ίσιο δρόμο έναν παραστρατημένον άνθρωπο, για έναν Ερημίτη του Αγίου Όρους θα ήταν αληθινή προσβολή. Όταν μπει κανείς στην πυρακτωμένη ατμόσφαιρα της πίστης και της αγάπης, στην πιό εξιδανικευμένη μορφή, όπως την εννοούν οι Αγιορείτες, τότε υπακούει πια στα κελεύσματα μιας άλλης λογικής που δεν εκπορεύεται από το μυαλό αλλά από το άδυτο της ψυχής. Κι’ αυτό ακριβώς είναι το δύσκολο σημείο που δημιουργεί την ασυνεννοησία ανάμεσα σ’ έναν κοσμικό και σ’ έναν ερημίτη: ότι η λογική τους είναι διαφορετικής πηγής και εμπνεύσεως. Τα μέτρα με τα οποία κρίνουν τις άξιες είναι από διαφορετικά υλικά και έχουν διαφορετικά μεγέθη. Οι αξίες οι δικές μας αποκρίνονται στις επίκτητες ανάγκες που δημιούργησε ο πολιτισμός, θαυμάζουμε και υπηρετούμε τον πολιτισμό μας στη δυαδική του υπόσταση, υλική και πνευματική, θέλουμε να έχουμε τα ηλεκτρικά μας ψυγεία, τις κουζίνες, τα μπάνια, τις αναπαυτικές πολυθρόνες. Τα αυτοκίνητα, τα ραδιόφωνα, τα αεριωθούμενα, θέλουμε να διαβάζουμε τους στοχαστές και τους φιλοσόφους μας, που μας οδηγούν πάντα άλλου. Αποτροπιαζόμαστε την επανάληψη. Ζούμε με ό,τι μας εκφράζει, σε μια κατάσταση ροής. Τον ίδιο το Χριστιανισμό τον αντιμετωπίζουμε σαν ένα θέμα που μέσα στην αιωνιότητα του, βρίσκεται σε διαρκή μεταμόρφωση. Αυτά είναι τα δικά μας μέτρα, που βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με την ουσία του μοναχισμού. Έχουμε ανάγκη, λοιπόν, από τη μεγαλύτερη καλή θέληση για να μπορέσουμε ν’ ανακαλύψουμε μέσα μας κάποια πηγή, κρυμμένη στα βάθη μας, κατασκεπασμένη, από την οποία θα μπορούσαμε να αντλήσουμε τη δύναμη για ν’ αγγίξουμε κάπως αυτό το τόσο απομακρυσμένο ιδανικό. Ο συγγραφέας του «Μεταξύ ουρανού και γης» δεν παραλείπει να κάμει την διάκριση ότι άλλη περίπτωση είναι ο απομονωτισμός των νευρωτικών από τους οποίους είναι γεμάτη η κοινωνία και εντελώς διαφορετική η τάση για απομόνωση του Μοναχού, που αποτελεί «εκπόρευσιν του υγιούς θρησκευτικού συναισθήματος». Επεξηγεί προσφυέστατα: «Εφόσον θρησκευτικότης σημαίνει φυγήν από το ε ν θ ά δ ε , ορμήν

εσωτερικήν προς την πέραν του αισθητού ζωήν. αναζήτησιν του Ε π έ κ ε ι ν α , όπερ διαισθανόμενα και πιστεύομεν και αγαπώμεν, κατ’ ακολουθίαν θα μας διαφλέγει ο πόθος της εφικτής προσεγγίσεως, ο έρως να ίδωμεν τον Θεόν μας Ε ν ώ π ι ο ς ε ν ω πίω” να συνομιλήσωμεν μετ.’ Αυτού‡ να εύρωμεν την τελείαν ειρήνην εν τοις κόλποις Του. Η κραυγή του Ιερού Αυγουστίνου. Ω Κύριε, ανήσυχος είναι η ψυχή μας έως ο υ εύρωμεν την ε ι ρ ή ν η ν ε ν Σ ο ί, είναι η κραυγή ολοκλήρου του κόσμου».

Αύτη η γλώσσα της μυστικόπαθης έξαρσης είναι περισσότερο οικεία σε όσους έτυχε να διαβάσουν τους μυστικούς συγγραφείς. Στην περίπτωση του Αγιορείτικου Μοναχισμού το μυστικό δράμα είναι πιό συγκεκριμένο και εξασφαλίζει την πληρότητα, την τελειότητα της ανθρώπινης ύπαρξης μ’ αυτή την πορεία προς το Θεό. Πρόκειται για μια σοφία που δεν στηρίζεται σε γνώσεις αλλά στην ενιαία γνώση, και απέναντι στην οποία οι εγγράμματοι και οι αγράμματοι έχουν το ίδιο δικαίωμα και την ίδια δυνατότητα εισόδου. Από τη στιγμή που θα πατήσει κανείς αυτό το κατώφλι, υφίσταται μια μεταμόρφωση, που τον κάνει δύσκολα αναγνωρίσιμο από τους άλλους, που βρίσκονται δώθε από το κατώφλι, που δε θέλησαν ή που δε μπόρεσαν να το πλησιάσουν. Είναι το κατώφλι της πίστης. Και πίστη σημαίνει, κατ’ αρχήν απελευθέρωση της ψυχής από τα ανθρώπινα πάθη. Ίσως αυτά τα πάθη είναι που δίνουν μια συνοχή στο κοινωνικό μας σώμα. Και θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι ήρθαμε στη γη, όχι για να ζητήσουμε και να επιτύχουμε όλοι την υψηλή ηθική τελειότητα, αλλά για να ζήσουμε με τα ανθρώπινα πάθη μας. Ότι ήρθαμε, για να μείνουμε άνθρωποι, για να διαιωνίσουμε το ανθρώπινο γένος και να υπομείνουμε όλους τους μόχθους, τις ταλαιπωρίες, τις αβάσταχτες συχνά, που συνεπάγεται αυτός μας ο ρόλος. Αλλά ποιός θα μπορούσε να έχει αντίρρηση; Η ουσία του μοναχισμού έγκειται στο ότι αποτελεί την εξαίρεση. Και το πιό ουσιώδες, ότι μας υπενθυμίζει ποιά είναι η βαθύτερη υπόστασή μας, η ουσία από την οποία προερχόμεθα και στην οποία θα επιστρέψουμε μια μέρα. Την πίστη και την τελειότητα, που δεν είμαστε προορισμένοι να κατακτήσουμε εμείς, μπορούμε να την θαυμάσουμε σαν ένα υπόδειγμα στη ζωή των Ερημιτών αυτών, οι όποιοι απέβλεψαν στην ένωσή τους με την ουσία του Θεού. Πόση είναι η δύναμη της Ο Θεόκλητος Διονυσιάτης μας μιλεί για κάποιον γέροντα Ασκητή: «Η αγάπη σ’ αυτόν εξετόπιζε την σκέψιν. Σ υ ν ε σ τ α ύ ρ ω μα ι … μου έλεγε πολλάκις. Ο γέρων ανέπνεεν Ιησούν Χριστόν και τ ο ύ τ ο ν ε σ τ α υ ρ ω μ έ ν ο ν. Η μυστικοπαθής λατρεία του Εσταυρωμένου τον εβύθιζεν εις εκστασιασμούς. Μοί διηγείτο μίαν εσπέραν διά κάποιον ερημίτην, ότι η περιπαθής αγάπη του προς τον Σταυρόν του Κυρίου και ο διάπυρος πόθος του να συμμετάσχει εις το πάθος του, τον έκαμνον να ωδυνάται νοερώς τόσον, ώστε εις μεν το μέτωπόν του είχον σχηματισθεί ίχνη του ακανθίνου στεφάνου του Κυρίου, εις δε τας χείρας και τους πόδας του, οι τύποι των ήλων, εις την πλευράν του δε,

το τραύμα της λόγχης. Τα ίχνη αυτά, συνέχισεν ο γέρων, λέγουν ότι τα είδον οι συνασκηταί του όταν ο ερημίτης εκοιμήθη εν Κυρίω ...». Εδώ μπαίνουμε στην περιοχή του θαύματος, που πραγματοποιείται δια της πίστεως, θα μπορούσε να δοθεί ίσως και μια επιστημονική ερμηνεία, όπως χωράει τέτοια και στα θαύματα ιάσεως που γίνονται στην Παναγία της Τήνου. Αλλά η πίστη είναι μια δύναμη, η οποία, στην περίπτωση αυτή είναι αδιανόητη χωρίς τη θρησκεία. Απορρέει από τη θρησκεία και υπηρετεί το πνεύμα της. Φθάνουμε πάντα σ' ένα σημείο, πέρα από το οποίο η επιστημονική λογική είναι ανίσχυρη. Είμαστε φορείς δυνάμεων, που αγνοούμε την έκταση τους, το μήκος της ακτινοβολίας τους.

Το μοναχικό ιδανικό αποβλέπει προς την τελειότητα. Και δε μπορεί κανείς να φτάσει σ’ αυτήν παρά με μια τέλεια κάθαρση, μ’ άλλα λόγια με μια οριστική και απόλυτη απαλλαγή από τις έλξεις και τις φροντίδες της εγκόσμιας ζωής. Φαίνεται ότι η προσπάθεια της αποκόλλησης από την εγκοσμιότητα φτάνει κάποτε σε μια περίοδο κρίσιμη, όπου οι πειρασμοί της ζωής γίνονται τρομακτικοί. Κανείς από τους ανθρώπους του κόσμου δεν είναι σε θέση να μαντεύσει αυτό το καμίνι, μέσα στο οποίο το κορμί και η ψυχή ψήνονται, σαν μέσα σε μια επίγεια κόλαση. Αν η απαγόρευση αυξάνει τον πόθο, μπορεί κανείς να φαντασθεί τί συμβαίνει εδώ που πρόκειται για μια οριστική κάθαρση από τον πόθο. Οι Αγιορείτες έχουν απαγορεύσει την είσοδο κάθε θηλυκού (ανθρώπου ή ζώου) στον τόπο τους, γιατί το θηλυκό είναι η κατ’; εξοχήν ενσάρκωση του πόθου, η αιώνια πρόκληση για τον άνδρα. Στό Άγιον Όρος θα συναντήσουμε όλους τους αναβαθμούς της Κάθαρσης και η παρουσία του θηλυκού θα αύξαινε τη δύναμη του πειρασμού. Οι μοναχοί έφτιαξαν στό Άγιον Όρος το βασίλειο τους, προβλέποντας όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που διευκολύνουν την Κάθαρση. Τείνουμε πάντα να τους κρίνουμε με τα δικά μας μέτρα. Αλλά ποτέ δε θα κατανοήσουμε τον πλησίον μας, παρά μόνο αν μπορέσουμε, για μια στιγμή έστω, να πάρουμε τη θέση του μέσα στη ζωή. Να ζήσουμε όπως ζει, να αισθανθούμε όπως αισθάνεται. Πολύ περισσότερο, αν θέλουμε να πλησιάσουμε τήν ουσία τής μοναχικής ζωής, θα πρέπει να διαθέτουμε κάποιες ειδικές κεραίες, που να τις βάλουμε σε ενέργεια. Αλλιώς, κάθε προσπάθεια θα είναι μάταιη.

Ευνόητο είναι ότι δε θέλησα εδώ να κάμω μια συστηματική ανάλυση του βιβλίου «Μεταξύ ουρανού και γης», που μολαταύτα μας απασχόλησε αρκετά. Ο σκοπός μας είναι με τη βοήθεια της αυθεντικής αυτής ομολογίας, την οποία αποτελεί το βιβλίο του μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιάτου, να προσπαθήσουμε να συλλάβουμε το μυστικό του μοναχισμού, αυτό που ονομάσαμε μυστικό του Αγίου Όρους. Είμαστε αποκλεισμένοι απ’ αυτό, αλλά δεν σημαίνει ότι λείπουν από μέσα μας οι σπόροι, οι προδιαθέσεις, οι φωνές που μπορεί για μια στιγμή να μιλήσουν. Αν οι μοναχοί αποκόπτονται από μας, γκρεμίζουν όλες τις γέφυρες που τους ενώνουν με τη ζωή, γιατί διαφορετικά θα πρόδιναν το ιδεώδες τους, εμείς όμως δεν έχουμε λόγους να θεωρούμε τους εαυτούς μας ξένους προς αυτό το ιδεώδες. Αν δεν έχουμε καμιά διάθεση να το ακολουθήσουμε, γιατί πραγματοποιούμε τη μοίρα του επίγειου άνθρωπου, όμως αυτή η μυστική φωνή που σε ώρες μοναξιάς μιλάει μέσα μας, μας βεβαιώνει πως ο μοναχισμός, όπως πραγματοποιείται κυρίως στο Άγιον Όρος, αποτελεί έναν επίγειο σύνδεσμο ανάμεσά μας και της θεότητας. Δεν κάνω την απολογία του, γιατί δεν είμαι αρμόδιος. Απλώς επισκοπώ το ρόλο του και την

ωφελιμότητά του.

Ένα ουσιώδες θέμα με το οποίο θα έπρεπε να κλείσουμε την ομιλία, είναι οι απόψεις των ασκητών για τη δική μας ζωή. Ο συγγραφέας του «Μεταξύ Ουρανού και γης» έχει την ευκαιρία να μας δώσει εξηγήσεις και υποθήκες. Στην παρατήρηση του θεολόγου ότι όπως θέτει το ζήτημα «καταντώμεν αναγκαστικώς εις το συμπέρασμα ότι όλοι οι Χριστιανοί πρέπει να διάγουν ως ασκηταί», απαντά με το στόμα ενός ασκητού ως έξης: «Δεν υπεστήριξα ότι οι κοσμικοί δέον να είναι και ασκηταί, αλλά ότι η χριστιανική διδασκαλία ασχέτως προς την ιδιόμορφον άσκησιν των Μοναχών, προβλέπει δι' όλους τους πιστούς ασκητικούς τινας αγώνας, και τι η φύσις της εκκλησίας μας είναι ασκητική. Εφ' όσον ούτως έχει το θέμα, κατ' ανάγκην οφείλει έκαστος κοσμικός να μετέρχεται εν τινι μέτρω την άσκησιν, συνισταμένην εις εγκράτειαν, εν τη περιεκτική σημασία της λέξεως, νηστείαν, εν τεταγμένοις καιροίς, πληρών την εντολήν του αδιαλείπτως προσεύχεσθαι και αγρυπνείτε και πρ ο σ ε ύ χ ε σ θ ε ί ν α μη εισέλθετε εις πειρασμόν. Και συνελόντι ειπείν, οφείλει ο πιστός να καταβάλει ανά πάσαν στιγμήν προσπάθειαν εργασίας πνευματικής φερούσης εις τελειότητα. Προ παντός ο εν τω κόσμω Χριστιανός οφείλει να παλαίει ανυστάκτως προς την ην φορεί ασθενεστάτην σάρκα. Ταύτα αποτελούν προϋποθέσεις πνευματικής ζωής, άνευ των οποίων είναι αδύνατον φύσει να κρατήσει τις εαυτόν καθαρόν εκ του μιάσματος του κόσμου».

Όταν ο λόγος είναι για «πνευματική τελειότητα» δε μπορούμε παρά να ακούμε με ευλάβεια. Είπα ήδη ότι υπάρχουν μέσα μας οι σπόροι ενός μοναχικού ιδανικού, δηλαδή ενός ιδανικού πνευματικής ασκήσεως και προσευχής. Όσο κι' αν η εποχή μας υπηρετεί τον υλικό πολιτισμό, του οποίου τα δώρα δε μπορεί ν' απαρνηθεί, εν τούτοις, στο βάθος της ανθρώπινης ψυχής παραμονεύει πάντοτε αυτή η μυστική δύναμη που μεταμορφώνει το ζώο σε άνθρωπο και χάρη στην οποία η ζωή γίνεται βιώσιμη. Είναι πολύ φυσικό, αυτή τη δύναμη μια κατηγορία ανθρώπων να θέλει να την αναπτύξει στο ακέραιο, να την βάλει απόλυτο γνώμονα της ζωής. Η ορθοδοξία διευκολύνει με το ασκητικό ιδεώδες της αυτές τις φυγές που πραγματώνονται εκεί στο Άγιον Όρος με τί σκληρή άσκηση, την αιματηρή προσήλωση, τη διαρκή σταύρωση. Δε θα ήταν υπόδειγμα η βίωση αυτή για όλους τους Χριστιανούς. Το Βυζάντιο την αγκάλιασε σ' ένα μέγα πλάτος ώστε να μας κάμει να υποπτευθούμε, με την πτώση του, ότι μια τέτοια βίωση είναι διαβρωτική για ζωντανούς οργανισμούς. Ο Αγιορείτικος μοναχισμός όμως, κρατημένος στα μέτρα του, αποτελεί μια ανάταση εσωτερικής ζωής, και μια διαρκή υπόμνηση για μας τους άλλους. Μια συνεχή αναφορά στον άνθρωπο που κρύβουμε μέσα μας και που κινδυνεύει αδιάκοπα, μέσα σε μια εποχή απανθρωπιάς. Κάτω από έναν τέτοιο φωτισμό, ο εορτασμός της Χιλιετηρίδας αποτέλεσε μια πράξη ανάγκης και

σωφροσύνης, μια προειδοποίηση προς τις αλόγιστες δυνάμεις της ύλης. Όλες οι πρόοδοι, όλες οι κατακτήσεις της Επιστήμης που έχουν σήμερα μεθύσει την ανθρωπότητα, δεν θα γίνουν ποτέ ουσιαστικά χρήσιμες αν δεν κυριαρχηθούν πνευματικά, αν δεν γίνουν μέσα πνευματικής τελειότητας του ανθρώπου. Αυτό είναι σε τελευταία ανάλυση, το μυστικό που μας εμπιστεύθηκε σε μια κρίσιμη στιγμή το Άγιον Όρος.

Πηγή: agapienxristou.blogspot.ca